

УДК 005.336.1-059.1:929Б.Гаврилишин
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/65-1-4>

Петро ГАВРИЛИШИН,
orcid.org/0000-0002-1187-9028
кандидат історичних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин, докторант
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна) gavryshp@ukr.net

ОСОБИСТА ЕФЕКТИВНІСТЬ БОГДАНА ГАВРИЛИШИНА

У даній статті висвітлюється аспект біографії українського науковця та мецената Богдана Гаврилишина (1926–2016), пов'язаний із особистою ефективністю, що дозволило йому зробити непересічну кар'єру та досягати успіху в різних сферах. Під особистою ефективністю автором розуміється результативне досягнення особистих цілей, можливість швидко просуватися від ідеї до її втілення, що дозволяє рухатися з поточного стану в бажане. В даному випадку особиста ефективність стосується не тільки професійної діяльності та може охоплювати інші різні сфери життя.

Подано огляд наукових публікацій, присвячених дослідженню життя та здобутків вченого. Виділяються і описуються ті ключові події його життя, що істотно вплинули на формування його ефективності.

На основі опрацювання спогадів та залишених інтерв'ю встановлено особи тих людей, що справили істотний вплив на його світогляд та підходи до вирішення тих чи інших справ. Автор намагається відстежити ті важливі чинники, що детермінували формування його світогляду.

Значна увага приділяється загальній картині подій, можливим варіантам подальшої долі молодшої людини після виїзду з України під час II світової війни. Описано ті складні виклики, на які мусили відповідати українські емігранти, що переїхали з понищеного європейського континенту до країн Америки після завершення тривалого конфлікту.

Богдан Гаврилишин поступово виробив свою особисту систему ефективності. Він приймав мудрість як від інших людей, так і на основі власних спостережень життя. Прибувши до Канади працювати лісорубом, він зумів з недосконалою англійською поступити в університет Торонто, ще будучи студентом створити сім'ю і її забезпечувати. Був активним у громадському житті, зокрема діяв у Пласті. Мав честь представляти Союз української молоді на рівні усієї Канади. Також репрезентував молодь Канади на світовому рівні. Поступив у Центр навчання менеджменту в Женеві, де гарно себе зарекомендував.

Недовзі директор Богдана Гаврилишина запрошують працювати викладачем у цій інституції. Вчений починає тут викладати, зрештою очолює цей інститут та здобуває науковий ступінь в університеті м. Женеві. Після відходу на пенсію вирішує присвятити себе Україні, використовуючи напрацьований завдяки особистій ефективності досвід і контакти.

Ключові слова: ефективність, Богдан Гаврилишин, українська діаспора, менеджмент, директор, громадська діяльність, національна ідентичність, світогляд.

Petro GAVRYLYSHYN,
orcid.org/0000-0002-1187-9028
Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor at the Department of International Relations, Doctoral Student
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine) gavryshp@ukr.net

PERSONAL EFFICIENCY OF BOGDAN HAWRYLYSHYN

This article highlights the aspect of the biography of the Ukrainian scientist and philanthropist Bohdan Hawrylyshyn (1926–2016), which is related to personal efficiency, which allowed him to make an extraordinary career and achieve success in various fields. By personal effectiveness, the author understands the effective achievement of personal goals, the ability to quickly advance from an idea to its implementation, which allows moving from the current state to the desired one. In this case, personal effectiveness refers not only to professional activity and can cover other different areas of life.

An overview of scientific publications dedicated to the study of the scientist's life and achievements is presented. The key events of his life that significantly influenced the formation of his effectiveness are highlighted and described.

Based on the processing of memories and interviews, the identities of those people who had a significant impact on his worldview and approaches to solving certain cases were established. The author tries to trace the important factors that determined the formation of his worldview.

Considerable attention is paid to the general picture of events, possible options for the future fate of a young person after leaving Ukraine during World War II. The difficult challenges that Ukrainian emigrants who moved from the devastated European continent to America after the end of the long conflict had to answer are described.

Bohdan Hawrylyshyn gradually developed his personal efficiency system. He accepted wisdom both from other people and based on his own observations of life. Arriving in Canada to work as a lumberjack, he managed to enter the University of Toronto with imperfect English while still a student to create a family and provide for it. He was active in public life, in particular he was active in Plast. I had the honor of representing the Union of Ukrainian Youth at the level of all of Canada. He also represented Canadian youth at the world level. He entered the Management Training Center in Geneva, where he proved himself well.

Soon, director Bohdan Hawrylyshyn was invited to work as a teacher at this institution. The scientist begins to teach here, eventually heads this institute and obtains a scientific degree at the University of Geneva. After retirement, he decides to devote himself to Ukraine, using the experience and contacts gained through personal efficiency.

Key words: *efficiency, Bohdan Hawrylyshyn, Ukrainian diaspora, management, director, public activity, national identity, worldview.*

Постановка проблеми. В наш час надзвичайно поширена мотиваційна література, коучинг та різноманітні тренінги з особистісного розвитку. Це перетворилось в свого роду цілу індустрію, яку ще іноді називають «інформаційний бізнес». Видання мотиваційних книг і статей, в звичному для нас тепер стилі, започаткував американський публіцист Наполеон Гілл (1883–1970), ще перед I світовою війною. Втім, успішні люди, що потрапляють в категорію “self-made man”, були і до нього та його послідовників. Є вони і зараз серед тих, хто спеціально не читали такого типу літературу, але все ж зробили себе успішними особистостями завдяки власному прагненню до успіху. Вони живуть повним життям, де немає безцільно прожитих років і тому за нього їм не соромно. Всі їхні досягнення – результат власних зусиль та вибору. Молодь цікавить: як опанувати філософію цих людей? В контексті цього, надзвичайно цікаві життєві уроки успіху дає нам Богдан Дмитрович Гаврилишин (1926–2016) – вчений-економіст, громадянин Канади, член Римського клубу, громадський діяч, заслужений діяч науки і техніки України (з 06.03.1992), іноземний член НАН України, почесний консул України в Швейцарії (з 20.12.2002), меценат, президент Фонду Богдана Гаврилишина (Віднянський, 2014; Мельничук, 2004; Железняк, 2016; ЦДАГО. Ф. 334. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 5, 11).

Аналіз досліджень та публікацій. Важко посперечатись з тим, що Богдан Гаврилишин є непересічною особистістю української історії др. пол. XX – поч. XXI ст. З українських дослідників інтелектуальні напрацювання мислителя вивчали О. Геращенко (Геращенко, 2019: 116–120), М. Голянич (Голянич, 2017: 472–474), життя коротко описали Т. Гаврилишин і В. Гаврилишин (Гаврилишин, Гаврилишин, 2004: 208–214). У Швейцарії його життя описала В. Пуаеттон (Пуаеттон, 2019). Невеликі статті про Б. Гаврилишина є ще в кількох енциклопедичних виданнях (Мельничук,

2002; Віднянський, 2014; Железняк, 2016). Втім, у жодній з них не має більш повної інформації про його «формулу» особистої ефективності.

Мета дослідження. Метою публікації є дослідити формування особистої ефективності Богдана Гаврилишина, враховуючи її зв'язок з історичним контекстом його непересічної біографії. Для цього проаналізуємо написані про нього статті, залишині ним мемуари та інтерв'ю.

Виклад основного матеріалу. Перш за все, внесімо ясність у наше розуміння терміну, яким оперуємо. Особиста ефективність – це результативне досягнення особистих цілей, можливість швидко просуватися від ідеї до її втілення, що дозволяє рухатися з поточного стану в бажане. Особиста ефективність стосується не лише професійної діяльності і може охоплювати інші різні сфери життя.

З'явившись на світ у с. Коропець на Тернопільщині, в тодішній II Речі Посполитій, він здійснив достатньо цікаву і непересічну кар'єру, що виділяє його життєпис з поміж багатьох інших доль вихідців з України. Перелік історичних постатей, з якими йому доводилось зустрічатись, захоплює: А. Шептицький, М. Тетчер, З. Бжежінський, І. Ганді, Р. Проді, Д. Сорос, М. Горбачов, Б. Патон, Л. Кравчук, Л. Кучма, В. Ющенко, І. Дзюба, М. Попович, Л. Гузар та ін.

Батько Дмитро в минулому служив як унтер-офіцер австро-угорської армії, а тому, очевидно, вирізнявся кругозором з-поміж односельчан (Гаврилишин, Дзюба, 1995: 3–4). У сім'ї з чотирьох дітей майбутній науковець був наймолодшим. Дмитро Гаврилишин, окрім рільництва, займався також і бізнесом: вирощував і постачав хміль на львівську броварню, а також у партнерстві з одним євреєм продавав свиней в Данію. Звідси, можемо припустити, походить зацікавлення Богдана економікою.

Дочка Богдана Гаврилишина Патриція Шморгун-Гаврилишин, на питання як пояснити, що

її батько мав настільки насичене і цікаве життя, розповіла наступне: «Мабуть я більше дам тобі психологічну картину, бо я психолог за освітою. І я думаю, як кожна історична постать прийшла до тих чи інших станів у своєму житті. Що відбувалося з тією маленькою дитиною в житті? Бо все найголовніше формується до 6 років життя. І я думаю, що найбільш ключова постать для мого батька була його мама Теодозія. На скільки я розумію, мій батько був маленький по росту і дрібненький, делікатний, і наймолодший. І вона завжди ставилася до нього по-особливому. Для кожної маленької дитини найважливішим є мамина безумовна любов. І я ніколи не бачила свою бабусю Теодозію, але я вірю, що вона дуже любила мого тата. І хоча більше до освіти його підштовхував батько. І дідусь чекав 48 років, щоб тато став доктором. І це теж було однією із причин чому всяко намагалися переїхати до Бучача. Дідусь завжди агітував за вищу освіту. Він казав, що без освіти ти – не вільна людина. І тато закінчив Бучацьку школу, потім в таборі, потім був в університеті в Торонто, став магістром, Женевський університет на французькій мові» (НЕАФПМВ ПНУ ім. В. Стефаника, ф. 3, оп. 1, спр. 1: 1).

Тато Дмитро під час Першої світової війни побачив життя в Австрії, Чехословаччині та північній частині Італії. Те, що люди в цих країнах живуть значно краще він пояснював вищим рівнем освіти, ніж той, який був на Західній Україні. А тому прагнув, щоб його діти володіли можливістю «отримати найвищу можливу освіту» (Гаврилишин, 2011: 12). Богдан навчався спочатку в с. Жизномирі, куди переїхала сім'я батька, далі в гімназіях Бучача, Чорткова і Дрогобича.

У спогадах вчений пише: «Початок мого довічного пластуництва відбувся завдяки моєму братові Михайлу. Хоча в батька щодо мене були великі амбіції, він рідко говорив зі мною й лише раз сказав: «Бог дав тобі трохи таланту і твій обов'язок – його використати». Він зробив висновок, що я добре навчатимусь у школі, і ніколи не перевіряв та не цікавився тим, що і як я вчив і розвивав. Саме тому брат став моїм другим батьком» (Гаврилишин, 2011: 16). Михайло в 1937 р. записує Богдана до пластового табору. Зі Львова, де він студіював в університеті, привіз йому пластовий одяг та рюкзак. Старший син переконав матір відпустити наймолодшого в табір.

Про значення Пласту для свого особистого становлення науковець пише: «Найважливішим, що я осягнув у таборі, була сама суть Пласту: пряга, правильна поведінка пластунів, наприклад, робити щодня добре діло; зрозумів, як бути слух-

няним хлопцем, але в деяких ситуаціях – як бути лідером» (Гаврилишин, 2011: 16–17).

Пізніше, Богдан Гаврилишин, член куреня «Лісові чорти», був серед тих, хто заснував станицю Пласту в Торонто (1948 р.), а вже у пенсійному віці став членом дуже престижного у світі скаутського Товариства Бейден-Пауела (2003 р.), очолив законодавчий орган Пласту – Крайову пластову раду (2006–2008 рр.), заснував Фонд розвитку Пласту (2008 р.), допомагав входженню Пласту до Світової організації скаутського руху, ставши одним із найбільш відомих пластунів (Субтельний, 2019: 286, 385–386, 389, 415).

З 1941 р. продовжив навчання вже у Чортківській гімназії, а через наближення фронту новий навчальний рік 1943 р. розпочав у гімназії в Дрогобичі (Гаврилишин, Гаврилишин, 2004: 208). Ця школа м. Чорткова справила на нього теж значний вплив, а особливо вчитель релігії та водночас священик-василіянин о. Дирда: «Він викладав догматику і апологетику. Корисним було те, що замість того, щоб розказувати нам про різні догми так, щоб ми сліпо приймали їх як «остаточну правду», він заохочував нас ставити йому запитання, щоб розширити межі нашого розуміння, й тільки після того, як ми справді розуміли раціональне підґрунтя будь-якої догми, ми мали її прийняти» (Гаврилишин, 2011: 16).

Наприкінці літа 1944 р. його вивозять на примусову роботу до Третього Рейху, де важко працював і погано харчувався (Чубай, 2021: 35). З літа 1945 р. знаходиться у таборах для переміщених осіб. Тут йому пощастило закінчити повний курс середньої освіти, діяти у Пласті та зустріти своїх родичів. У таборі в Ельвайнгені, куди переїхав його брат, він отримав три важливі уроки. Про перший дізнаємося наступне: «Мій найстарший брат Місько (Михайло) одного дня говорив із швагром про наставлення до людей. Швагер казав, що він нічого особливо доброго від людей не чекає, і якщо хтось йому зробить щось добре, то це буде для нього приємна несподіванка. Брат казав, що він вірить у людей і сподівається на найкраще від них, але розуміє, що часом буде мати розчарування. Поки обидва жили – швагер не мав багато приємних несподіванок, а брат не мав багато розчарувань. Я став прихильником філософії свого брата, я хотів вірити у доброту людей. Якщо ти віриш у доброту людей, то це викликає в них їхні позитивні властивості, навіть коли є в них також і щось зле. А якщо в людей не вірити, то це викликає в них їхні негативні задатки. Від того часу я мав в основному позитивне наставлення до людей. І я також не мав у

житті багато розчарувань» (Гаврилишин, Дзюба, 1995: 30–31).

Другий урок про те, як повірити у власні сили: «Я був у школі досить здібний, але мав фізичну крихкість, не дуже добре здоров'я і тому не був надто самовпевнений. В цьому мені знову допоміг мій брат. Він у той час уже працював в адміністрації нашого табору ООН для реабілітації біженців. Одного дня він сказав, що шукають директора з постачання. В таборі було 3 тисячі людей, і директор постачання мав відповідальність за харчування, одяг, дбати про транспорт і розподіл речей. Брат намовив мене стати директором з постачання, хоча я мав 20 років» (Гаврилишин, Дзюба, 1995: 31). Втім, Богдан вагався, зауваживши: «Я нічого не знаю про потреби людей, скільки і якої потрібно їжі, який одяг, які ліки». Брат зауважив: «Слухай, під твоїм керівництвом працюватиме 40 людей. Серед них є експерти з різних ділянок. Все, що тобі буде потрібно зробити, це отримати від них список необхідного і взяти його з собою до регіональної штаб квартири АДРОН» (Гаврилишин, 2011: 45). Це спрацювало і молодий Богдан Гаврилишин став офіцером з постачання, отримавши форму, джип і великий колектив під своє керівництво: «Так я став менеджером, не маючи жодної адміністративної практики. Однак я навчився швидко відшукувати компетентних людей, питати їх про все та вчитися від своїх підлеглих. Деяким з них було під п'ятдесят років» (Гаврилишин, 2011: 45–46; Гаврилишин, Дзюба, 1995: 31).

Третій життєвий урок теж від брата Михайла, який озвучив, що Богдан повинен стати зв'язковим куреня для старших пластунів: «Я сказав, що був тільки два рази в Пластових таборах як новак і що керувати групами юнаків не зможу. Тоді мій брат пригадав мені ту приповідку батька про те, що «не святі горшки ліплять». Я став скаут-майстром, зв'язковим» (Гаврилишин, Дзюба, 1995: 32).

Зрештою, Богдан, сповнений бажанням відкрити для себе Америку, в кінці літа 1947 р. виїжджає до Канади в якості лісоруба, де починається новий етап його життя.

Майбутній вчений прекрасно усвідомлював потребу володіння англійською мовою, тому робить пропозицію іншим українцям-лісорубам кожного вечора відвідувати у нього заняття з англійської мови. За це вони платили по 10 центів за один урок, що збільшувало у двічі його добовий заробіток. «Першого дня я прокинувся раніше за інших і вивчив сорок слів англійською. Це були в основному назви оточуючих предметів, такі як ліжка, стіл, піч, а також деякі дієслова – напри-

клад, йти, мити тощо. В той день я змушував себе думати лише тими словами. Думати тільки про сорок слів без можливості формувати речення – це були справжні інтелектуальні тортури, хоча й надзвичайно корисні. Із першого дня я думав англійською, а не українською чи німецькою мовами... Кожного ранку я вивчав наступні сорок слів, біг до когось із місцевих лісорубів і питав, як вимовляються ті слова, адже, на відміну від німецької чи української, англійська мова не є фонетичною» (Гаврилишин, 2011: 50–51). В результаті за шість місяців майбутній вчений досить добре вивчив мову світової науки.

Молодий емігрант також зумів проявляти дивовижну цілеспрямованість, не спокушуючись на легкі шляхи. Під час відпустки молодий Богдан відвідав у Манітобі сімейну пару старшого віку, що походила з Коропця. Володіючи гарною фермою, але не маючи дітей, вони хотіли передати ферму, як спадщину, комусь з родини. Втім, майбутній науковець відмовився від цієї пропозиції, не вбачаючи своє майбутнє у фермерстві. «Я міг бути розумнішим, успадкувати ферму і продати її за кілька десятків тисяч доларів. Але це не був би я. Я не опортуніст і не можу обманювати людей, намагаюся казати тільки правду, навіть як це буває болюче» (Гаврилишин, 2011: 51–52).

Майбутній очільник міжнародної освітньої установи навчився швидко, без вагань, приймати рішення. Так, Богдан Гаврилишин у м. Вінніпег мав визначальну для нього зустріч з президенткою Організації українсько-канадських жінок, яка поцікавилася його подальшими планами. Дізнавшись про намір поступити в університет, вона досить емоційно відреагувала: «В депресію нам доводиться працювати за 25 центів на день. А ви тут хочете відразу до університету!» Після того, як заспокоїлася, спитала мене, що б я хотів вивчати. Я сказав: «Політологію». Вона знову була шокована. Спитала: «Що ви збираєтеся робити? Станете політиком? Вам слід вивчити щось практичне, щоб ви змогли знайти роботу і заробляти гроші». Я спитав: «А що є практичним?» Відповіла: «Професія інженера» (Гаврилишин, 2011: 52). Таким чином Богдан Гаврилишин прийняв рішення на кого навчатися.

Молодий чоловік тоді зреалізував вміння самостійно мислити і приймати рішення, адже в той час серйозно роздумував над професійним вибором: «Я згадав у той момент, як в 16 років хотів вивчати психологію, щоб пізнати себе краще. Через рік потім відкинув цю ідею, гадаючи, що міг би витратити на самопізнання все своє життя і що було б цікавіше пізнати світ» (Гаврилишин,

2011: 52). Ще в гімназії Богдан думав, що повинен спеціалізуватися на іноземних мовах: «Але після війни я це, на щастя, відкинув, бо зрозумів, що коли спеціалізуватися тільки в мовах, то це означає бути перекладачем або вчити інших. Про навчання інших я в той час абсолютно не думав, а бути перекладачем не хотів, бо розумів, що перекладач – це інструмент у руках іншої людини, в ньому не можна бути творчою особистістю; хоча можна бути найкращим у цій справі, але немає можливості робити чогось свого, оригінального» (Гаврилишин, Дзюба, 1995: 26–27).

Цікавили Богдана і громадські справи. Майбутній вчений демонструє соціальну активність, зокрема, серед лісорубів, де отримує навички організації груп людей. Лісоруби в Канаді тоді входили до профспілки, що контролювалася комуністами. Останні протидіяли приїзду емігрантів з СРСР, що мали б можливість розповісти правду про цю країну. Писалися протести, де доводилось, що ці мігранти не розуміють канадського профспілкового життя і будуть нищити їхню працю. «Я запропонував своїм колегам стати членами профспілки і сформувати «зразковий» підрозділ у ній. Мене обрали його головою, я збирав місячні членські внески і, володіючи англійською мовою на достатньому рівні, писав звіти про нашу діяльність як членів профспілки до її штаб-квартири. Завдяки цьому мене запросили на щорічний конгрес профспілок, де я презентував свій звіт. Коли дійшло до прийняття резолюцій, профспілка не змогла знову написати петицію проти допуску в країну потенційних лісорубів зі східноєвропейських країн, побачивши, що насправді вони можуть бути її зразковими членами» (Гаврилишин, 2011: 52–53).

Завершивши свій контракт, Богдан Гаврилишин їде в Торонто, де розпочинає пошук праці. Залишалось близько чотирьох місяців до початку навчання в університеті, куди мав надію поступити. Потрібно було підзаробити кошти, щоб вистачило на необхідні потреби. Подальші декілька тижнів були для Богдана досить важкими: «Я був готовий до будь-якої роботи, та коли йшов кудись влаштовуватися, мене питали, чи маю досвід. У мене його не було і я не міг переконати роботодавців, що дуже швидко навчуся й буду взірцевим робітником. Коли готовий був працювати збирачем сміття, для чого досвід не потрібний, мені сказали: «Ти занадто розумний, щоб виконувати таку роботу». Я й далі ходив, стукав у двері, але три тижні не було жодного результату. Ці три тижні здалися мені вічністю. Замість того, щоб поповнювати свої заощадження

з Мініюки, я витрачав їх на оплату житла і харчів» (Гаврилишин, 2011: 54). Зрештою віднайшов готель з пивним баром, що належав українцям. Тут почав працювати барменом для чого не треба було мати фахових навичок.

Втім, заради високої мети, майбутній науковець відважився на одну хитрість. Чортківську гімназію він не встиг завершити, а закінчив уже її в Карльсфельді, у таборі біженців, але то була тимчасова гімназія, ліквідована у 1947 р. Хоча Богдан і мав свідоцтво Карльсфельдської гімназії, втім боявся, що його не визнають у Торонтському університеті. «Ще коли був у таборі в Німеччині, на всяк випадок запасся документом Чортківської гімназії таким чином: був у нас один хлопець, що не міг скінчити навіть сьомий клас, бо був затупий, але зміг дістати зразок свідоцтва і підробив печатку гімназії, і ті свідоцтва продавав за досить низьку ціну. Коли я подав документи до вступу в Торонтський університет, то не дав свого справжнього свідоцтва, а дав ту підробку, де, до речі, були досить скромні оцінки, бо я боявся, що дуже добрі оцінки викличуть підозри. Мене прийняли з тим фальшивим свідоцтвом, бо воно дуже добре було сфабриковане» (Гаврилишин, Дзюба, 1995: 41).

Молодий українець все ж вступив на інженерний факультет Університету Торонто: «Фактично у мене була чотирирічна перерва в навчанні з 1944-го по 1948-й рік, тому я дістав буклет для ветеранів війни про те, як навчатись. Він мені сподобався і я чітко дотримувався його принципів наступні чотири роки. Там було десять заповідей, які починалися так: 1. Залишатися в доброму здоров'ї. 2. Мати досить часу для дозвілля. 3. Висипатися. 4. Навчатися у визначені періоди, маючи для кожного періоду чітку мету. Потрібно вчитися періодами з максимальною тривалістю в одну годину і робити перерви приблизно по десять хвилин між навчальними періодами» (Гаврилишин, 2011: 58–59). З війни вернувся колишні солдати продовжувати навчання, було замало місця, і перший рік багатьом новоспеченим студентам довелося жити в колишній військовій казармі за 30 км від Торонто. Навчання спочатку було для Богдана важким: «Я був погано убраний, в солдатському жакеті, мене називали там «божевільним росіянином», тяжко було боронити себе, я мав труднощі в навчанні, бо, хоча знав англійську мову, але міг або слухати професорів, або записувати нотатки, не міг робити цього рівночасно. На різдвяні іспити я не склав три предмети. Пішов до заступника декана і сказав, що мушу залишити університет. Він поговорив зі мною, послухав про моє минуле і сказав: «Я тобі гарантую, що ти будеш дуже добрим студентом. Залишайся». Так він мене врятував. Через

чотири роки, коли закінчив відділ інженерії цього університету, я був першим з 96 випускників. Тоді я і зізнався, що був прийнятий до університету із фальшивим свідоцтвом» (Гаврилишин, Дзюба, 1995: 42).

На вихідні Богдан Гаврилишин старався відпочити. Ввечері по суботах їздив до Торонто, де мав зустрічі з друзями, ходив в кіно або на танці, в неділю вранці відвідував церкву, потім брав участь у пластових заходах, і ввечері вертався до Аякса (Гаврилишин, 2011: 59).

В університеті Торонто йому надзвичайно подобалися заняття із філософії, які істотно повпливали на майбутнього вченого. Лекції з філософії проводив один ірландець, що був «блискучою людиною», але любляв алкоголь. «Одного дня, коли половина аудиторії дримала, професор сказав річ, від якої мене мов пройняло електричним струмом. Він мовив: «Саме ваш власний розсуд повинен вирішувати, що є добро, а що – зло, що є правда, а що – неправда». Для мене це було ніби вийти з «підвалу Арістотеля» й побачити світло. В той коротенький момент я став справді вільною людиною, сталося те, про що я мріяв, чого я бажав, до чого був готовий більше десяти років, але не відчував, що маю право бути остаточним суддею. Це не тільки для того, щоб вирішувати, що є добре і що зле, а й для того, щоб вирішувати, що мені слід робити, а що – ні, себто мати власний код етики» (Гаврилишин, 2011: 67).

Тато зробив на сина великий вплив, зокрема підбадьорював його щодо здобутків у сфері освіти (Гаврилишин, Дзюба, 1995: 20). Поради батька завжди були у свідомості сина: «Я мав кількох учителів. Насамперед це мій батько, особливо згадую його приповідки: «Бог тобі дав талант і обов'язок його використати», «Від тебе можуть забрати все, тільки не те, що в твоїй голові» (Чубай, 2015: 35).

У 1954 р. Богдан захистив магістерську роботу зі спеціальності «інженер-механік». Після цього батько переїхав з Бразилії до Канади разом з сином Михайлом і його сім'єю. Сяючи від гордості, він показав йому диплом магістра: «Батькова реакція знову розчарувала мене: «Це чудово. Це те, що називають докторантура?» Цього разу він був навіть менш делікатний, ніж після мого бакалаврату» (Гаврилишин, 2011: 75). Декан і кілька провідних викладачів перед випуском радили Богдану Гаврилишину, щоб він продовжив студії, отримав магістра, згодом доктора і став професором. Але викладання його зовсім не приваблювало (Гаврилишин, 2011: 67).

Після завершення бакалаврату університету майбутній вчений здійснював візити в різні компанії, переважно в США, що викликали його

зацікавлення. Зарплати в цій країні були на 30% вищі, ніж у Канаді. Це був водночас гарний привід познайомитись з цією країною. Зрештою, вирішує влаштуватися в Канаді, працевлаштувавшись в компанію «Абітібі Пауер енд Пейпер, де він колись починав лісорубом (Гаврилишин, 2011: 69).

Інтересна й нетипова подія трапилася з Богданом Гаврилишином у 1952 р. Спілка української молоді (СУМ) відправила його до столиці Оттави як учасника конференції, де були представлені усі молодіжні організації Канади. Що цікаво, Богдан являвся членом Пласту і не входив до СУМу. Втім його попросили, бо він гарно дебатував. «На конференції мене несподівано вибрали до координаційного комітету Канади для Світової асамблеї молоді (САМ), який складався з п'яти осіб. САМ була створена декількома роками раніше, до неї входила молодь з усіх демократичних країн, на відміну від Світової молодіжної федерації, спонсорами якої були комуністи. Серед п'яти членів комітету були двоє англійських осіб, двоє французьких і я» (Гаврилишин, 2011: 69). Ще менше він очікував, коли його обрали єдиним делегатом Канадської асоціації молоді для поїздки на конференцію САМ в Дакарі, Сенегал. Тоді редакторка газети «Абітібі» написала статтю про те, що Богдан Гаврилишин в майбутньому повинен би стати прем'єр-міністром країни (Гаврилишин, Дзюба, 1995: 44; Гаврилишин, 2011: 69–70). Ця конференція доволити вже тоді налагодити йому ряд зв'язків з важливими в майбутньому людьми як в Канаді, так і за її межами.

Повернувшись з Африки, Богдан звільняється з праці, але віднайшов потрібну нову роботу досить швидко. Він зустрівся із деканом рідного факультету, пояснивши свою життєву ситуацію. Той блискавично відповів: «До мене щойно приходили з «Орр Асошіейтс» (Orr Associates), консалтингової компанії двох братів. Вони запитали, чи знаю я якогось випускника з оригінальним, креативним мисленням; у них є цікаве завдання. Гадаю, ти їм ідеально підійдеш». Я негайно вирушив до офісу братів Орр і після 30-хвилинної співбесіди мені запропонували посаду консультанта» (Гаврилишин, 2011: 72). В цій компанії Богдан Гаврилишин здійснює технічний винахід, що принесе мільйони доларів. Але не оформивши авторське право, не отримує від цього жодних відсотків.

В інтерв'ю Івану Дзюбі, даному у 1992 р., вчений рефлексує: «Я, однак, вчився життю від різних людей із різних середовищ, а не тільки від тих, хто був понад мною. В мене не було того ієрар-

хічного наставлення. Наприклад, після отримання магістерського диплому я приїхав працювати до Північного Квебеку до міжнародного підприємства, яке продукувало і продавало по цілому світу алюміній. Я знав, що вони можуть своїх кращих працівників посилати на річні студії до Женеви, до спеціального інституту. Для мене поїхати до Женеви за кошти підприємства – це була фантастична мрія» (Гаврилишин, Дзюба, 1995: 56).

Енергійний українець влаштовується в корпорацію «Алкан» на алюмінієвий завод у м. Арвайд інженером з ремонту. Діагностуючи поломки машин, при потребі писав прохання для закупівлі деталей, які необхідно було замінити. Втім, йому захотілося зробити свою роботу значно захопливішою. Богдан Гаврилишин навіть вносив ряд пропозицій з раціоналізації виробництва. «Я вів щоденник, де записував, що робив і скільки часу займало кожне завдання. За кілька місяців написав звіт своєму шефу, той передав його своєму начальнику – і так аж до генерального директора заводу. Я написав, що робота, яку виконую, не потребує інженерної кваліфікації, тим більше – ступеня магістра. Я запропонував, щоб таку роботу виконували техніки із ПТУ, до того ж вони були б щасливі робити її за менш ніж половину моєї платні. Замість того, щоб оголосити догану за те, що я займаюся не своєю справою, керівництво створило посаду техника в усіх відділеннях з ремонтування» (Гаврилишин, 2011: 78).

Завдяки старанням Богдана Гаврилишина його направляють за кошти міжнародної корпорації ALKAN на однорічне навчання в женевський Центр навчання менеджменту (згодом – Міжнародний інститут менеджменту). Із 44 претендентів, що проявили бажання з «Алкан-Канади», для здобуття освіти в Женеві вибрано було лише трьох. Тут Богдан робить надзвичайно добре враження на директора Пола Генні (Гаврилишин, 2011: 82, 87–88). В результаті в 1960 р. той запрошує українця викладати в ЦНМ, і відтоді сім'я Гаврилишиних проживала в Женеві. У 1976 р. захистив дисертацію з економіки в Університеті Женеви. В Міжнародному інституті менеджменту у Женеві обіймав ряд посад, присвятивши йому із свого життя 26 років.

Богдан Гаврилишин був одним з тих небагатьох особистостей української еміграції та діа-

спори, які повернулися в Україну та посприяли її розвитку. Будучи директором навчально-наукової інституції, він розпочинає співробітництво із Державним комітетом з питань науки і техніки СРСР. Під час візиту до СРСР у 1988 р. він почав налагоджувати контакти в Україні, бажаючи присвятити їй решту свого життя. В результаті Богдан Гаврилишин поступово нарощує авторитет на Батьківщині, стає радником Леоніда Кравчука, створює ряд інституцій, що і досі сприяють розвитку демократії та громадянського суспільства в Україні (Гаврилишин, 2011: 208–223).

Розчарувавшись в українських політиках, вчений кладе надію на молодь. Для цього створює у 2010 р. Благодійний Фонд Богдана Гаврилишина, метою якого кладе приготування української молоді, яка б вивчила як функціонують передові країни Європи, та зможе вдало реформувати Україну. Після смерті вченого фонд перезасновано в 2017 р. його дружиною та дітьми під назвою Фонд Родини Богдана Гаврилишина (Історія; Місія).

Висновки. Життєва траєкторія Богдана Гаврилишина сповнена цікавих фактів і подій. Він зумів сформулювати та розвинути потужну особисту ефективність. Доповнена вродженою цікавістю до пізнання світу та всього нового, вона допомогла йому зробити серед чужих народів, на еміграції, вдалу та доволі стрімку кар'єру. Богдану Гаврилишину вдалося побудувати собі гармонійне збалансоване життя, де не було надміру приділення уваги одній сфері, за рахунок іншої. Він жив не тільки навчанням і наукою, а був також і знаним громадським діячем, особливо в Пласті. Репрезентував Спільноту української молоді на рівні усієї країни кленового листка та усю канадську молодь, ще не будучи громадянином Канади, на Світовій асамблеї молоді. Свідомо вступив здобувати знання у женевський Центр навчання менеджменту, де блискуче себе проявив. Через кілька років Богдана Гаврилишина запрошують працювати в цьому закладі викладачем. У ньому він бачив свого наступника. Ставши зрештою директором цієї інституції, вчений відвідав багато країн, став людиною, яку знали у світі. Завдяки наполяганням батька здобув науковий ступінь з економіки. Вийшовши на пенсію, він вирішив далі працювати для України, використовуючи напрацьовані контакти та багатий досвід.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василюк Н. Інтерв'ю з Богданом Гаврилишином «Я належу цій землі...». *Кур'єр Юнеско*. 1996. грудень. С. 4–9.
2. Віднянський С. Гаврилишин Богдан Дмитрович. *Україна в міжнародних відносинах. Енциклопедичний словник-довідник*. Вип. 5. Біографічна частина: А–М / відп. ред. М. М. Варварцев. Київ : Інститут історії України НАН України, 2014. С. 88–89.

3. Гаврилишин Б. До ефективних суспільств: Дороговкази в майбутнє: Доповідь Римському Клубові. : 3-тє вид., допов. Київ : Пульсари. 2009. 248 с.
4. Гаврилишин Б. Залишаює українцем: спогади. Київ : Пульсари, 2011. 288 с.
5. Богдан Гаврилишин – Іван Дзюба. Діалог. Київ : Вид. Укр. Всесвіт. Координац. Ради та Респ. асоц. українознавців, 1995. 159 с. (Додаток до журналу «Сучасність» 1995. Січень, ч. 1).
6. Гаврилишин Т.Ю., Гаврилишин В.П. Коропець. Історія і спогади. Тернопіль : Воля, 2004. 240 с.
7. Железняк М. Гаврилишин Богдан Дмитрович. *Енциклопедія Сучасної України* / ред.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. Т. 5. URL: <https://esu.com.ua/article-27985> (дата звернення: 26.12.2022).
8. Історія фонду. URL: <http://bhfoundation.com.ua/ourfoundation/history.html> (дата звернення: 26.12.2022).
9. Місія. URL: <https://bhfamily.org/> (дата звернення: 26.12.2022).
10. Мельничук Б. Гаврилишин Богдан-Володимир Дмитрович. *Тернопільський енциклопедичний словник* : у 4 т. / редкол.: Г. Яворський та ін. Тернопіль : Видавничо-поліграфічний комбінат «Збруч», 2004. Т. 1: А–Й. С. 315–316.
11. Науковий етнографічний архів Факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (НЕАФІПМВ ПНУ ім.В.Стефаника). Ф.3. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 1–16.
12. Пуаєттон В. Невтомний мандрівник Богдан Гаврилишин : біогр. / пер. з франц. І. Відлер. Київ : Славутич-Дельфін, 2015. 144 с.
13. Субтельний О. Пласт. Унікальна історія українського скаутського руху. Торонто : Пластове Видавництво «Plast Publishing Inc.», 2019. 440 с.
14. ЦДАГО України – Центральний державний архів громадських об'єднань України.
15. Чубай В. Богдан Гаврилишин: «Не національність людини прокладає стежку до певних успіхів, а почуття національної гідності, хоч би якою була ваша національність» : запис інтерв'ю 2015 р. *Наша Перспектива*. № 35, січень-грудень 2021. С. 34–37.

REFERENCES

1. Vasyliuk N. Interviu z Bohdanom Havrylyshynom “Ia належу тій землі...” [Interview with Bohdan Gavrylyshyn “I belong to this land...”]. *Kurier Yunesko*. 1996. hruden. S. 4–9 [in Ukrainian].
2. Havrylyshyn Bohdan Dmytrovych [Havrylyshyn Bohdan Dmytrovych]. *Ukraina v mizhnarodnykh vidnosynakh. Entsyklopedychnyi slovnyk-dovidnyk*. Vypusk 5. Biografichna chastyna: A-M / vidp. red. M. M. Varvartsev. Kyiv : Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 2014. P. 88–89 [in Ukrainian].
3. Havrylyshyn B. Do efektyvnykh suspilstv: Dorohovkazy v maibutnie: dop. Rymському Klubovi [Towards More Effective Societies: Road Maps to the Future]. vyd. 3-tie, dopov. Kyiv : Pulsary, 2009. 248 p. [in Ukrainian].
4. Havrylyshyn B.D. Zalyshaius ukraintsem: spohady [Remain Ukrainian: memories]. Kyiv : Pulsary, 2011. 288 p. [in Ukrainian].
5. Bohdan Havrylyshyn – Ivan Dziuba. Dialoh [Dialogue]. Kyiv : Vyd. Ukr. Vsesvit. Koordynats. Rady ta Resp. asots. ukrainoznavtsiv, 1995. 159 p. (Dodatok do zhurnalu “Suchasnist” 1995. Sichen, ch. 1). [in Ukrainian].
6. Havrylyshyn T. I., Havrylyshyn V.P. Koropets. Istoriia i spohady [Koropets. History and memories]. Ternopil : Volia, 2004. 240 p. [in Ukrainian].
7. Zhelezniak M. Havrylyshyn Bohdan Dmytrovych [Havrylyshyn Bohdan Dmytrovych]. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy* [elektronna versiiia] / red.: I.M. Dziuba, A.I. Zhukovskiyi, M.H. Zhelezniak ta in.; NAN Ukrainy, NTSh. Kyiv : Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy, 2016. T. 5. URL: <https://esu.com.ua/article-27985> (accessed : 26.12.2022) [in Ukrainian].
8. Istoriia fondu. [History of the fund]. URL: <http://bhfoundation.com.ua/ourfoundation/history.html> (accessed: 26.12.2022) [in Ukrainian].
9. Misiia [Mission]. URL: <https://bhfamily.org/> (accessed: 26.12.2022) [in Ukrainian].
10. Melnychuk B. Havrylyshyn Bohdan-Volodymyr Dmytrovych [Havrylyshyn Bohdan-Volodymyr Dmytrovych]. *Ternopil'skyi entsyklopedychnyi slovnyk* : u 4 t. / redkol.: H. Yavorskyi ta in. Ternopil : Vydavnycho-polihrafichnyi kombinat “Zbruch”, 2004. T. 1: A – Y. P. 315–316 [in Ukrainian].
11. Naukovyi etnografichniy arkhiv Fakultetu istori, politolohii i mizhnarodnykh vidnosyn Prykarpatskoho natsionalnoho universytetu imeni Vasylia Stefanyka (NEAFIPMV PNU im.V.Stefanyka) [Scientific ethnographic archive of the Faculty of History, Political Science and International Relations of Vasyl Stefanyk Prykarpattia National University]. F.3. Op. 1. Spr. 1. Ark. 1–16. [in Ukrainian].
12. Puaietton V. Nevtomnyi mandrivnyk Bohdan Havrylyshyn [Tireless traveler Bohdan Hawrylyshyn]: biohr. / per. z frants. I. Vidler. Kyiv : Slavutyeh-Delfin, 2015. 144 p. [in Ukrainian].
13. Subtelnyi O. Plast. Unikalna istoriia ukrainskoho skautskoho rukhu [The unique history of the Ukrainian scout movement]. Toronto : Plast Publishing Inc., 2019. 440 p. [in Ukrainian].
14. TsDAHO Ukrainy – Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv hromadskykh obiednan Ukrainy [Central State Archive of Public Associations of Ukraine].
15. Chubai V. Bohdan Havrylyshyn: “Ne natsionalnist liudyny prokladaie stezhku do pevnykh uspikhyv, a pochuttia natsionalnoi hidnosti, khoch by yakoiu bula vasha natsionalnist” [Bohdan Hawrylyshyn: “It is not a person’s nationality that paves the way to certain successes, but a sense of national dignity, no matter what your nationality is”] : zapys interv'iu 2015 r. *Nasha Perspektyva*. № 35, sichen-hruden 2021. P. 34–37 [in Ukrainian].